

Piotr Skalski

ORCID 0000-0001-5729-8424

Uniwersytet Medyczny w Poznaniu

***Kac. sytość i głód*, red. Wojciech Ślusarczyk, Dorota Gawenda-Kempczyńska, Rok-sana Wilczyńska, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2019, ss. 252, ilustr. ISBN:978-83-227-9294-0**

Wraz z biegiem historii zwyczaje kulinarne podlegają nieustającym zmianom, które następują chociażby na skutek migracji ludności, innowacji technologicznych, czynników kulturalno-społecznych czy też rozwoju turystyki. W starożytnym Państwie Sumerów piwo oraz podpłomyk stanowiły podstawę diety ze względu na swoje bogate właściwości odżywcze. Wykorzystywano je również jako honorarium oraz lekarstwa. Znaczenie odpowiedniej diety dla zachowania zdrowia człowieka dostrzegali Hipokrates, co odzwierciedla jeden z jego licznych aforyzmów: „Niechaj pożywienie będzie lekarstwem, a lekarstwo pożywieniem”. W dzisiejszym, zglobalizowanym świecie pożywienie stało się nie tylko elementem spotkań towarzyskich, ale często ich głównym powodem. Aplikacje mobilne umożliwiają skosztowanie potraw z niemalże każdego zakątka świata bez konieczności wychodzenia z mieszkania. Z historycznego

i kulturoznawczego punktu widzenia niezwykle interesujące i potrzebne wydaje się zatem szerokie spojrzenie na stany fizjologiczne jakie wywołuje nadmiar lub brak pożywienia i picia. Odpowiedzią na powyższe zapotrzebowanie jest monografia *Kac. Sytość i głód* stanowiąca pierwszy tom planowanej serii wydawniczej *Pokarm i napój. Studia nad kulturą i rolą żywienia*.

Książka jest owocem inicjatywy aktywnego środowiska studenckiego działającego przy Kole Naukowym Historii Medycyny oraz Kole Naukowym Botaniki Farmaceutycznej Collegium Medicum im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Redaktorzy związani z Zakładem Historii Medycyny i Pielęgniarstwa (W. Ślusarczyk i R. Wilczyńska) odpowiadają za dobrze przyjęte pozycje takie jak *Nałogi. Medyczne i kulturowe aspekty uzależnień na przestrzeni dziejów*, *Medyczne i kulturowe aspekty trucia na przestrzeni dziejów* oraz przekrojową serię *Czystość i brud* (W. Ślusarczyk wraz z Walentyną Korpalską). Intencją pomysłodawców pierwszego tomu było ukazanie z interdyscyplinarnej perspektywy zjawisk odnoszących się do zatrucia spowodowanego spożyciem nadmiernych ilości alkoholu oraz diety – zarówno obfitej jak i tej nader skromnej. Stąd też wynika przyjęty podział książki na część pierwszą – *Kac* oraz drugą – *Sytość i głód*. Piętnaście rozdziałów uzupełnia *Varia*, w której Julia Dziukiewicz (Katedra Pedagogiki Społecznej, Uniwersytet Śląski w Katowicach) podejmuje problematykę związaną z uzależnieniem, lecz nie od alkoholu, ale od hazardu [*Gdy gra przestaje być zabawą... – patologiczny hazard, czyli nowy wymiar uzależnień*].

Monografię otwiera rozdział autorstwa Pawła Mateusza Modrzyńskiego (Instytut Historii i Archiwistyki, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) poświęcony nadużywaniu alkoholu w hulaszczącej grupie społecznej marynarzy wobec wczesnonowożytnego prawa morskiego [*Spożywanie i nadużywanie trunków alkoholowych przez marynarzy w świetle przepisów danego prawa morskiego (XV-XVII w.). Szkic historyczno-prawny*]. Kwestionowanie zdatności wody do spożycia oraz preferencje marynarzy doprowadziły do konieczności akceptacji trunków alkoholowych, ale opracowane wówczas przepisy doprowadziły do powstania postaw moralnych, z których wiele funkcjonuje do dzisiaj. Dla autora niniejszej recenzji niezwykle interesujący okazał się rozdział Aistisa Żalnory (Zakład Historii Medycyny i Etyki, Uniwersytet Wileński) [*»Polski Słownik Pijacki« vs »Girtuokliū dainos«: społeczne, kulturowe i medyczne aspekty (nad)użycia alkoholu*]. Badacz ukazuje problem nadużywania alkoholu z dwóch przeciwstawnych perspektyw: bachicznej – zaprezentowanej przez Juliana Tuwima w *Polskim Słowniku Pijackim* oraz moralizatorskiej – Jūratė Gudaitė w litewskim zbiorze piosenek ludowych *Girtuokliū dainos*. We wnioskach końcowych autor podkreśla, że choć alkohol stanowi jedną z ludzkich słabości to pozostaje jednocześnie formą socjalizacji oraz cennym elementem kultury. Analizy uzależnienia od alkoholu z perspektywy jednostki podjął się Stanisław Karl (Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) w rozdziale *Kac alkoholowy i melancholijny, czyli »Masakra« według Krzysztofa Vargi*. Autor początkowo omawia twórczość polskiego współczesnego pisarza Krzysztofa Vargi, interpretując przede wszystkim jego pojmowanie osobliwego zjawiska melancholii, a następnie skupia się na depresyjnym bohaterze książki *Masakra* – Stefanie Kołtunie, cierpiącym zarówno na kaca fizjologicznego jak i metaforycznego – „melancholijnego”.

W drugiej części książki uwagę recenzenta w szczególności wzbudziły rozdziały poświęcone ucztom rzymskim. W pierwszym z nich [*Paravo fames, magno fastidium. Rzymskie ustawy ograniczające przepych biesiad w kontekście społeczno-kulturowym*] Ewa Twarowska-Antczak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) dochodzi do ciekawych wniosków, że obok ograniczenia wydatków i promocji etosu skromnego obywatela, celem ustaw „antyzytykowskich” była promocja własnych produktów, zamiast kosztownych – sprowadzanych spoza Italii. Kolejny rozdział [*Rozpusta – zbytek – rozrzutność, czyli »celem życia jest rozkosz«*. Filmowy obraz rzymskiej uczyty – Krzysztof Antczak (Sekcja Historii Farmacji Oddziału Bydgoskiego Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego)] ukazuje jak zmieniała się realizacja filmowa rzymskiej biesiady w zależności od kontekstu polityczno-kulturowego epoki oraz możliwości czysto technicznych.

Warto wspomnieć, że w monografii obok studiów historycznych i kulturoznawczych znalazły się również rozdziały poświęcone botanice [*Nie tylko szczaw i mirabelki... Dziko rosnące gatunki jadalne w Polsce* – wielu autorów], medycynie [*Przekąski i zachcianki. Czy rzeczywiście mogą być spowodowane niedoborami składników odżywczych?* – Izabela Wrzołek (Warszawski Uniwersytet Medyczny, Fundacja Medycyny Stylu Życia)], czy też współczesnym kwestiom jurystycznym [*Prawne aspekty kaca* – Grzegorz Marek Piasecki (Akademia Leona Koźmińskiego, Izba Adwokacka w Warszawie, Uniwersytet Warszawski)].

Choć jak we wstępie omawianej książki podaje komitet redakcyjny, autorami rozdziałów są młodzi badacze, których opracowania stanowią przyczynek do dalszych badań, to niniejsza pozycja stanowi ciekawą lekturę pozwalającą spojrzeć z wielu różnych perspektyw na zjawiska kaca, głodu i sytości. Ze względu na podjętą tematykę obok fragmentów krotkochwilnych, czytelnik z pewnością znajdzie rozdziały poważnie traktujące nadmiar i niedostatek jedzenia oraz picia w kontekście historycznym, kulturowym i medycznym. Monografia posiada cenne walory edukacyjne.

